

УДК 651.411:061.5

Волкова Н.А.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного аналізу
Одеського національного економічного університету***Корнілова Т.В.***студентка обліково-економічного факультету
Одеського національного економічного університету***АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ****ANALYSIS OF THE USE OF THE ENTERPRISE OWN CAPITAL****АНОТАЦІЯ**

У статті обґрунтовано необхідність аналізу капіталу підприємства. Виявлено роль власного капіталу. Досліджено склад, динаміку та структуру пасивів підприємств України та Одеської області. Розглянуто склад власного капіталу, ступінь його захисту на підприємстві. Проведено факторний аналіз ефективності використання власного капіталу та запропоновано відповідні рекомендації.

Ключові слова: капітал, пасив, структура капіталу підприємства, власний капітал, рентабельність власного капіталу.

АННОТАЦИЯ

В статье обоснована необходимость анализа капитала предприятия. Выявлена роль собственного капитала. Исследованы состав, динамика и структура пассивов предприятий Украины и Одесской области. Рассмотрены состав собственного капитала, степень его защиты на предприятии. Проведен факторный анализ эффективности использования собственного капитала и предложены соответствующие рекомендации.

Ключевые слова: капитал, пассив, структура капитала предприятия, собственный капитал, рентабельность собственного капитала.

ANNOTATION

In the article justified the necessity of analyzing capital of a company. Revealed the role of equity. Studied composition, dynamics and structure of liabilities of enterprises of Ukraine and Odessa region. The components of equity, the degree of protection in the enterprise was examined. A factor analysis of efficient use of the equity was conducted and recommendations was proposed.

Keywords: assets, liabilities, capital structure of the company, equity, return on equity.

Постановка проблеми. Від ефективного управління власним капіталом та його структурою залежить процес функціонування будь-якого підприємства. Сформований власний капітал – це фінансова основа діяльності кожного підприємства. Це один із найважливіших фінансових показників, адже є безстроковою та початковою основою фінансування діяльності підприємства і джерелом погашення збитків. Власний капітал характеризує ступінь фінансової самостійності підприємства, а також ступінь кредитоспроможності підприємства. Управління власним капіталом сприяє ефективній діяльності підприємства, збільшення прибутку та підвищення конкурентних переваг підприємства.

В умовах нестабільної економіки для збереження стійкості розвитку діяльності підприємству необхідно приділяти велику увагу управлінню власним капіталом. Проте більшість

управлінців не слідкують за рівнем захищеності власного капіталу підприємства, не створюють резерви. Власний капітал таких підприємств стає чутливим до форс-мажорних обставин і має високий рівень ризику втрати. Дана тема є актуальною та потребує уваги управлінців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасній економічній літературі все більша увага приділяється питанням методики та організації аналізу власного капіталу, оцінки фінансової стійкості підприємства. Зокрема, це питання розглядали: М.С. Абрютіна, М.І. Баканов, І.Т. Балабанов, М.А. Болюх, Ю.Ф. Брігхем, О.Д. Василик, Т. Вашневський, Н.А. Волкова, О.М. Гайдаєнко, А.І. Гінзбург, Р.В. Домбровський, Т. Дудич, О.М. Загородна, С.В. Зарожевський, О.П. Зуділін, В.М. Івахненко, К.В. Ізмайлова, А.В. Калина, Т.С. Клебанова, Т. Кізукевич, В.В. Ковальов, М.І. Ковальчук, М.Я. Коробов, Т.Д. Костенко, М.Н. Крейнїна, Л.А. Лахтіонова, В.О. Мец, Н.В. Мисак, Є.В. Мних, В.М. Опарін, П.Я. Попович, М. Стельмах, Я. Степневські, В.В. Тищенко, І.Д. Фаріон, А.Д. Шеремет, С.І. Шкарабан та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання посилення наявної методичної бази та розробки рекомендацій щодо використання, захисту власного капіталу залишаються відкритими і потребують глибоких досліджень. Порядок практичної реалізації аналітичної оцінки використання власного капіталу є дуже необхідним для ефективної діяльності будь-якого підприємства.

Мета статті полягає у дослідженні ефективності використання власного капіталу підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. [1]. Таким чином, під ВК слід розуміти основні джерела фінансування, які визначають фінансову незалежність підприємства, а також його фінансову стійкість.

В Україні за останні 10 років власний капітал підприємств зменшився з 47% до

25%; позиковий капітал зріс із 53% до 75% (рис. 1) [2]. Таким чином, більшість підприємств України має залежність від позикового капіталу. Низька доля власного капіталу призводить до втрати фінансової потужності підприємств.

Рис. 1. Динаміка складу капіталу підприємств України за 2005–2014 рр.

Структура власного капіталу підприємств України в 2014 р. показує, що найбільшу питому вагу займає зареєстрований капітал – 73%, а найменшу – резервний (усього 3% за нормативу 15–25%). Тобто підприємства України не дотримуються законодавства щодо обов'язкового формування резервного капіталу. У 2014 р. аж 33% від усього власного капіталу займають непокриті збитки. Таким чином, спостерігається зменшення власного капіталу за рахунок зростання частки непогашених збитків на підприємствах України (рис. 2) [2].

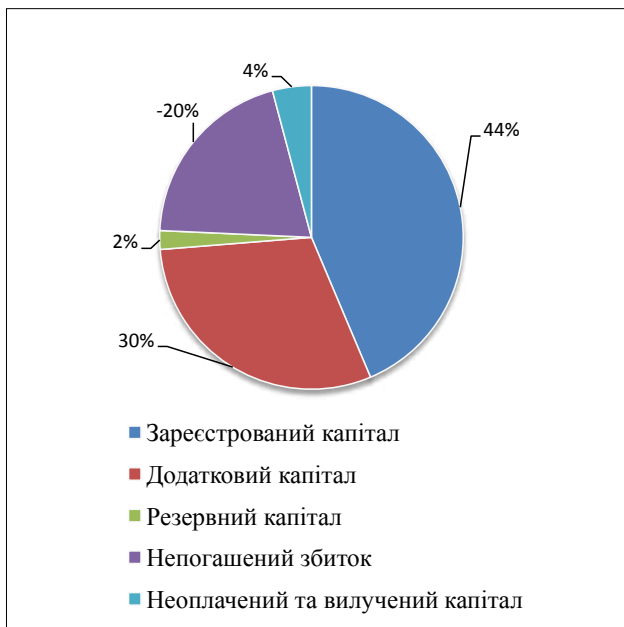

Рис. 2. Структура власного капіталу підприємств України в 2014 р.

На підприємствах Одеського регіону з 2011 по 2014 р. відбувалося зниження власного капіталу. Так, у 2014 р. позиковий капітал майже в чотири рази перевищував власний капітал.

Підприємства Одеського регіону здебільшого фінансово залежні та відчувають нестачу власних оборотних коштів (рис. 3) [3].

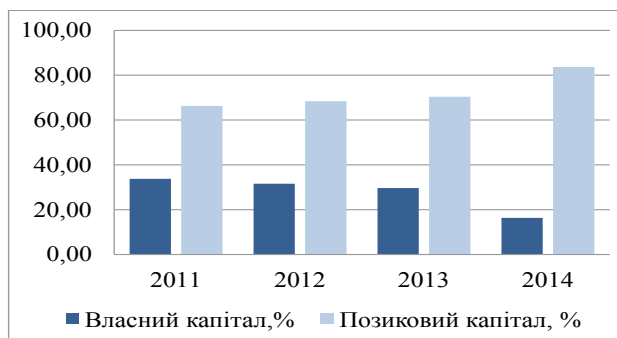

Рис. 3. Динаміка складу капіталу підприємств Одеського регіону за 2011–2014 рр.

Важливу роль у функціонуванні системи життєдіяльності та соціально-економічного розвитку міст відіграє газове господарство, а саме газопостачальні підприємства, діяльність яких спрямована на газопостачання об'єктів промислового, комунального та побутового призначення, а також населення природним газом і підтримку безпеки шляхом локалізації та ліквідацію можливих аварійних ситуацій у газових мережах [4], тому особлива увага приділяється аналізу ефективності використання власного капіталу на прикладі ПАТ «Одесагаз».

Сьогодні «Одесагаз» об'єднує газові господарства Одеської області. У 2015 р. середньооблікова чисельність працівників становила 2 161 особу. Чистий прибуток у 2015 р. становив 19 167 тис. грн. У джерелах фінансування засобів підприємства 60% становить власний капітал (рис. 4), який у структурі має значну долю зареєстрованого капіталу – 61%, капіталу

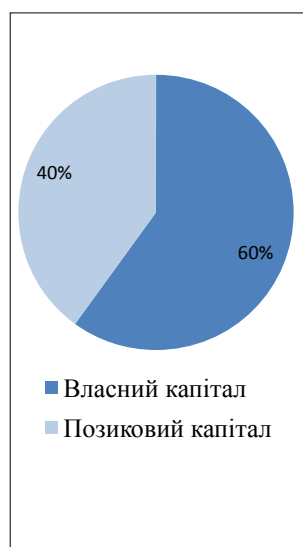

Рис. 4. Структура пасивів підприємства ПАТ «Одесагаз» у 2015 р.

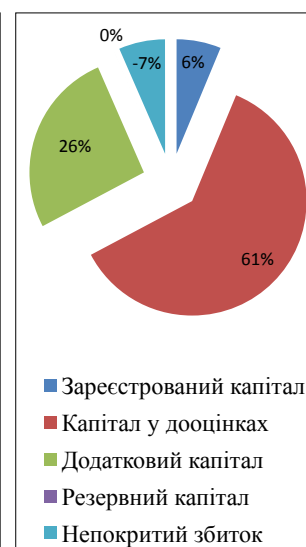

Рис. 5. Структура власного капіталу ПАТ «Одесагаз» у 2015 р.

в дооцінках – 26%. На підприємстві станом на 2015 р. відсутній резервний капітал. Незважаючи на отриманий у звітному році чистий прибуток, підприємство має непокритий збиток, який у власному капіталі займає 7% (рис. 5).

У 2015 р. ці ПАТ «Одесагаз» отримало чистий прибуток у розмірі 19 млн. грн., проте цього не вистачило для покриття збитку минулих років, тому у звіті наглядової ради загальним зборам акціонерів ПАТ «Одесагаз» про роботу за 2015 р. указано, що у зв'язку з низьким рівнем прибутковості підприємства правління пропонує за підсумками 2015 р. фонд виплати дивідендів не створювати, а прибуток, отриманий від діяльності підприємства, спрямувати на розвиток виробництва для подальшого зниження збитків минулих років [5].

Негативним моментом є те, що на підприємстві зовсім відсутній резервний капітал, що є порушенням законодавства, а також свідчить про незахищеність власного капіталу. Останнє підтверджується розрахунками коефіцієнтів захисту власного капіталу (табл. 1).

На підприємстві ПАТ «Одесагаз» у 2015 р. лише 30% власного капіталу захищені від ризику (критичний рівень – 50%), тобто на підприємстві низький ступінь захисту власного капіталу, причому даний показник має тенденцію до зменшення. Ризик власного капіталу в 2015 р. становить 2,3, що на 0,5 більше рівня 2014 р. Це свідчить про дуже високий ризик. Підприємство втратило довіру з боку всіх учасників господарського процесу. Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування збільшується,

що є позитивним моментом. Проте його значення лише 0,036. Коефіцієнт захисту зареєстрованого капіталу не розраховували через відсутність резервного капіталу. Отже, власний капітал є незахищеним і має великий ризик.

Важливо аналізувати, наскільки підприємство ефективно використовує капітал, тому проведемо факторний аналіз зміни рентабельності власного капіталу за методом Дюпона (табл. 2).

Факторний аналіз зміни рентабельності власного капіталу показав, що у звітному році порівняно з попереднім з'явилася прибутковість власного капіталу. Це відбулося за рахунок двох позитивних факторів: збільшення рентабельності продажу та підвищення коефіцієнта оборотності власного капіталу. Так, якщо в минулому році в 1 грн. чистого доходу містилося 2,5 коп. непокритого збитку, то у звітному – 1,6 коп. прибутку. Причиною цього є поява нерозподіленого прибутку. Збільшення рентабельності продажу на 4% призвело до збільшення рентабельності власного капіталу на 5,2%. А підвищення оборотності власного капіталу на 5,3%, яке відбулося за рахунок збільшення чистого доходу від реалізації продукції, робіт та послуг та незначного зменшення власного капіталу, призвело до збільшення рентабельності власного капіталу всього на 0,08%. Отже, рентабельність власного капіталу на підприємстві становила 2,1% у 2015 р., що на 5,3% більше рівня минулого року.

Результати аналізу використання власного капіталу на прикладі підприємства ПАТ «Одесагаз» дали змогу надати такі рекомендації:

Таблиця 1

Аналіз ступеня захисту власного капіталу ПАТ «Одесагаз»

Назва коефіцієнту	Формула	Роки		
		2013	2014	2015
1. Коефіцієнт захисту власного капіталу	$(ДК+РК)/ВК$	0,370	0,360	0,302
2. Коефіцієнт ризику власного капіталу	$(СК-ДК-РК)/(ДК+РК)$	1,699	1,776	2,314
3. Коефіцієнт розвитку підприємства за рахунок самофінансування	(створений ЧП – використаний прибуток на погашення зобов'язань (ПнП, інші податки))/створений ЧП	-1,063	-1,027	0,036

Таблиця 2

Факторний аналіз зміни рентабельності власного капіталу

Показники	Минулий період	Поточний період	Всього, (+,-)	Відхилення	
				У тому числі за рахунок впливу	
				Рівня рентабельності продажу	Коефіцієнта оборотності власного капіталу
1. Чистий прибуток, тис. грн.	-28942	19167	+72099,5		
2. Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	907735,5	908465	-0,31		
3. Чистий дохід, тис. грн.	1163806	1213384	+49578		
4. Рентабельність власного капіталу, %	-3,19	2,11	+5,30		
5. Рентабельність продажу, %	-2,49	1,58	+4,07	+0,0521	
6. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,2821	1,3356	+0,0535		+0,0008

– підприємству, згідно із законодавчою базою, необхідно створити резервний капітал;

– продовжувати збільшувати нерозподілений прибуток. Це можливо зробити за допомогою оптимізації всіх витрат підприємства;

– намагатися збільшити вплив оборотності власного капіталу на рівень його рентабельності.

Висновки. Від ефективного управління власним капіталом та його структурою залежить процес функціонування будь-якого підприємства. На даний момент підприємства неефективно використовують власний капітал та не можуть знайти оптимальну структуру капіталу. Саме тому більшість підприємств України, зокрема Одеси, мають збитки. Своєчасно проведений аналіз власного капіталу дає змогу на ранній стадії виявити сигнали негативного впливу структури капіталу на функціонування підприємства та розробити пріоритетні шляхи подальшого розвитку в напрямі підвищення рівнів прибутковості підприємств України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
2. Структура балансу підприємств за видами економічної діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/fin/sbp/sbp_u/sbp_4_14_u.htm.
3. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>.
4. Мельникова М.В. Комплексний підхід до управління виробничо-експлуатаційним потенціалом у сфері газопостачання міста / М.В. Мельникова, С.А. Філіппов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2012_4/Melnikova_412.htm.
5. Отчет наблюдательного совета общему собранию акционеров ПАО «Одессгаз» о работе за 2015 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://odgaz.odessa.ua/admin/images/uploads/ОТЧЕТ201551614617398078721462886353.doc>.